

Obraćanje visokoga predstavnika Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda

Vrijedi izgovorena riječ.

Poštovani članovi Vijeća sigurnosti,

Poštovani predsjedavajući Predsjedništva Bosne i Hercegovine,

Ovo je sada već treća godina kako se kao visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu obraćam Vijeću sigurnosti UN-a. Od mog imenovanja, 27. svibnja 2021. godine, podnio sam generalnom tajniku UN-a i Vijeću sigurnosti šest izvješća o provedbi Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

U svim izvješćima tražim ne samo da međunarodna zajednica i dalje nastavi pratiti događanja u BiH nego i snažniju međunarodnu pomoć Bosni i Hercegovini. Ova podrška je neophodna kako bi Bosna i Hercegovina nezaustavljivo krenula putem održivoga mira, stabilnosti i napretka i kako bi se spriječilo da se nađe u vrtlogu nestabilnosti, ekonomskih problema i društvenoga propadanja. Da bi postigla napredak, BiH mora biti u mogućnosti osloniti se na učinkovite instrumente demokratskih, nediskriminirajućih, pouzdanih struktura, kao i da se osloni na svoj Ustav koji je Aneks IV Mirovnoga sporazuma.

Kao što sam naveo u moja dva prethodna obraćanja, u BiH ima mnogo izazova i neispunjenih obećanja. No, danas mi dopustite da počnem s dobrim vijestima. Europsko vijeće je 21. ožujka donijelo odluku o otvaranju pristupnih pregovora s Bosnom i Hercegovinom. Čestitam predsjedniku Bećiroviću, u ime građana BiH, na ovom neizmjereno važnom koraku koji može biti prekretnica i odlučujući trenutak za BiH.

Predsjedništvo BiH, Vijeće ministara, uz aktivan angažman i uz upravljanje gospođe Borjane Krišto, i Parlamentarna skupština BiH zaslužuju pohvale za intenzivne napore i usvajanje velikoga broja važnih odluka. Ovdje bih također dodao i sve stranke iz državne koalicije – HDZ BiH, SDP BiH, NS, NiP, SNSD – i konstruktivnu oporbu, tako da možemo reći da su mnogi dali značajan doprinos.

Prije svega, odluka Vijeća EU je geopolitički opravdana odluka. Građani su u strahu od svakog rata. Oni žele i zaslužuju mir i stabilnost.

To je korak koji građanima daje perspektivu koja bi mogla ojačati zajedničke napore na daljnjem putu. Prevazilaženjem pojedinačnih, stranačkih, etničkih ili entitetskih interesa, perspektiva članstva u EU nudi priliku svima u Bosni i Hercegovini raditi zajedno.

Mora se uložiti dosta napora da bi građani stekli povjerenje u političke elite. Ovo bi mogao biti dobar početak. Moram reći da ovaj zadatak još nije završen, posao je tek počeo. Proces stabilnosti i europskih integracija je u rukama stanovnika BiH, njenih građana. Politički čelnici su svoje mandate dobili od građana.

To je ohrabrenje građanima da ostanu u BiH i da ne napuštaju zemlju u dramatično velikom broju. Broj onih koji su napustili zemlju u posljednjih deset godina je oko 600.000 od 3,2 milijuna stanovnika. S godišnjom stopom depopulacije od oko 45.000 i prirodnim smanjenjem broja stanovnika usljed niske

stope nataliteta, Bosna i Hercegovina bi uskoro mogla izgubiti ključnog pokretača promjena: svoje mlade i kvalitetne građane. To je glavni izazov. Zahvaljujem UNFPA na aktivnostima i pripremi izvješća o demografskoj situaciji u BiH.

Kako bi iskoristila prilike koje joj se nude, Bosna i Hercegovina se mora usprotiviti prijetnjama, vratiti stabilnost, te proširiti i ubrzati reforme. Polazna točka je Mirovni sporazum, koji se mora poštovati i u potpunosti provesti. To je temelj na kojem se dalje gradi.

Mirovni sporazum štiti suverenitet, teritorijalni integritet i unutrašnju strukturu Bosne i Hercegovine. To podrazumijeva nepokolebljivo opredjeljenje za očuvanje stabilnosti i poticanje suživota, uz uzajamno poštovanje, oba entiteta i Brčko Distrikta – kondominijuma oba entiteta. Mirovni sporazum je oslonac na kojem su zasnovani uspjesi koji su poslužili kao temelj za pristupni put Bosne i Hercegovine EU. Opći okvirni sporazum za mir jamči ovakvu strukturu BiH i osobno se toga pridržavam u obavljanju svoga mandata.

Kako bi učinkovito ubrzali napredovanje BiH ka ovom cilju, potrebno je da instrumenti Mirovnog sporazuma i institucije EU funkcioniraju ruku pod ruku, uzajamno se nadopunjujući i jačajući. Uzimajući u obzir perspektivu europskih integracija i slabljenje značaja granica, što je smisao i dio ideje europskih integracija, ovo će biti dobra prilika da se, korak po korak, razvija postdejtonska klima bez odustajanja od sigurnosti, jamstava i povjerenja. Ali to treba poštovati.

Otvaranje pregovora o pristupanju EU je prekretnica. Ali, to je prekretnica koja je dovedena u pitanje.

Prijetnje dolaze od vlasti Republike Srpske, ali i drugih, koji aktivno ruše državu Bosnu i Hercegovinu, njene nadležnosti i institucije, a time i Daytonski mirovni sporazum.

Prijetnje paraliziranjem rada i procesa donošenja odluka državnih organa imaju za cilj ugroziti funkcionalnost države i njenu sposobnost da provodi svoje obveze i odgovornosti.

Izjednačavanjem međuentitetske granične linije – administrativne linije – s međunarodnom granicom pokušava se promovirati ideja secesionizma.

Dodatnu izuzetnu zabrinutost izaziva pritisak bez presedana kojem su izložene pravosudne institucije, a ovaj pritisak se, između ostalog, ogleda u zagovaranju ukidanja Suda i Tužiteljstva BiH i ugrožavanju Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Nadamo se da ćemo u budućnosti moći izvještavati o jačanju neovisnosti pravosuđa.

Ustavni sud BiH suočava se s posebice ozbiljnim izazovima. Ti izazovi su politički motivirani i izravno utječu na funkcioniranje Suda. Ako se ovi izazovi ne budu rješavali, oni mogu dovesti do situacije u kojoj će Sud prestati funkcionirati.

Venecijanska komisija o ovom je pitanju uputila svoje mišljenje. Prema njihovom mišljenju, održivo i dugotrajno rješenje može se naći samo uz iskren angažman svih relevantnih glavnih političkih čimbenika, posebice organa vlasti oba entiteta. Smatram kako je izjava čelnika HDZ BiH Dragana Čovića koju je dao medijima i najavio da će Parlament Federacije BiH imenovati novoga suca Ustavnog suda BiH dobar korak u ovom pravcu. Pozivam Parlament Federacije BiH da izvrši ovo imenovanje.

Dame i gospodo, kao konačni tumač Daytonškoga mirovnog sporazuma, smatram kako vlasti Republike Srpske ozbiljno doprinose teškom kršenju Daytonu. Ako se s tim nastavi, njihove antidaytonske aktivnosti dovest će do *de facto* secesije Republike Srpske. Ovo je scenario s teškim posljedicama ne samo za Bosnu i Hercegovinu nego i za cijelu

regiju. Mi, međunarodna zajednica i državne institucije moramo pratiti situaciju i, ako je potrebno, zajedno djelovati.

Općenito gledano, ne može se smatrati da je sigurnosna situacija nestabilna. Prije bih rekao kako je osjetljiva i da se rapidno može pogoršati.

Pozdravljam odgovoran pristup političkih, vjerskih i građanskih čelnika koji su odbili odgovoriti na provokacije.

PUT NAPRIJED

Put ka naprijed počinje od razumijevanja da se Dayton i reformski put EU uzajamno jačaju, i da nisu kontradiktorni. To su komplementarni, a ne konkurentni procesi. Svi moraju prihvatiti i poštovati jednostavan aksiom da nitko ne ruši temelje kuće koju pokušava graditi.

Put ka naprijed također zahtijeva jedinstvo i odlučnost u korištenju dostupnih instrumenata.

OHR, moj ured, mora zadržati sposobnost da bude učinkovit ključni instrument provedbe mira sve do trenutka dok ne budem Upravnom odboru Vijeća za provedbu mira mogao preporučiti usvajanje pozitivne procjene zasnovane na potpunom poštovanju Daytonskoga mirovnog sporazuma od strane BiH. To još uvijek nije slučaj, mogli bismo biti bliže tom cilju.

S napretkom u procesu pristupanja EU, uloga OHR-a će se više fokusirati na očuvanje osnovnih vrijednosti, nediskriminacije i na prevazilaženje loših iskustava iz prošlosti.

Želim upozoriti da postoji shvaćanje kako je prelazak na put europskih integracija jedna formalna jednačina data u fiksnom okviru. Vidimo da postoji razumijevanje da to nije automatski proces i da je to proces koji treba poticati i razraditi na razini institucija Bosne i Hercegovine i političkih struktura.

EUFOR-Misija ALTHEA mora zadržati svoj izvršni mandat i mogućnost raspoređivanja trupa u kratkom roku. Ovo je moj

zaključak na osnovu naše suradnje i svjestan sam da će Vijeće sigurnosti razmotriti ovo pitanje na nekoj drugoj sjednici. Podržavam nastavak mandata EUFOR-ove Misije ALTHEA kao neizbježan korak.

Jačanje institucija i jačanje mogućnosti građana da se i jedni i drugi sami usprotive izazovima je također od suštinskoga značaja za kreiranje pozitivnih promjena.

Prvi korak je jačanje integriteta izbornoga procesa, što je dugogodišnja obveza vlasti Bosne i Hercegovine.

Kako nije bilo napretka, 26. ožujka sam potpisao Odluku o donošenju Zakona o izmjenama i dopunama Izbornoga zakona Bosne i Hercegovine. Te izmjene i dopune su u velikoj mjeri prihvaćene i vidimo da se pripreme za održavanje općinskih izbora 6. listopada ove godine dobro odvijaju i da su u tijeku intenzivne aktivnosti.

Također sam uveo zabranu da se osobe koje je bilo koji međunarodni ili domaći sud osudio za zločin genocida, zločine protiv čovječnosti ili ratne zločine kandidiraju na izborima ili obavljaju bilo koju javnu funkciju na koju su izabrani ili imenovani. Moje je mišljenje – koje dijeli i specijalni savjetnik UN-a za prevenciju genocida, kao i udruženja žrtava – da je ova zabrana prijeko potrebna za izgradnju međusobnoga povjerenja u institucijama, kao i među narodima.

Uz Vaše dopuštenje, gospodine predsjedavajući, ovdje ću odstupiti od svog izvješća kako bih se osvrnuo na jedan jučerašnji događaj. Nažalost, postoje informacije da su neki od najviših vojnih dužnosnika BiH, uključujući i zamjenika ministra obrane i zamjenika načelnika Glavnoga stožera, zajedno sa skupinom pripadnika struktura RS-a u okviru Oružanih snaga BiH, izazvali skandal nakon što su se navodno poklonili i odali počast ispred spomenika haškom osuđeniku i ratnom zločincu Ratku Mladiću. Navedeni događaj odvio se jučer

u Kalinoviku, rodnom mjestu ratnog zločinca Ratka Mladića. Kao što se vidi na fotografijama, pripadnici Oružanih snaga BiH odali su počast u odorama s državnim obilježjima BiH. Moramo provjeriti ova izvješća. Ako se to dogodilo, onda se radi o teškom kršenju Kaznenoga zakona BiH. Takvo ponašanje je u svakom slučaju neprihvatljivo jer predstavlja veličanje ratnih zločina, što je neprihvatljivo.

Za održivi mir i stabilnost neophodna je izgradnja povjerenja.

Ovdje bih dao dva zapažanja.

Negiranje genocida u Srebrenici i negiranje drugih ratnih zločina, te veličanje ratnih zločinaca nisu samo problem. Ovakvo djelovanje postalo je instrument politike i jedne ograničene stranačke procjene da je suočavanje s prošlošću čin prihvaćanja kolektivne krivice.

Prvo, povijesna je činjenica da je u Srebrenici u srpnju 1995. godine počinjen genocid. To je pravno utvrdio Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju 2004. godine i Međunarodni sud pravde 2007. godine. Ne radi se o mišljenju.

Drugo, krivično pravo ne poznaje kolektivnu krivnju. Pogrešno je prebacivati individualnu krivičnu odgovornost na skupinu ljudi ili naciju.

Sjećanje, obilježavanje i iznošenje istine za buduće generacije predstavljaju preduvjet za miran suživot naroda u Bosni i Hercegovini. Moramo raditi na tome da učimo mlade, studente i djecu u Bosni i Hercegovini da "nikad više" znači NE mržnji i ratu. Na žalost, još uvijek ne mogu izvijestiti Vijeće sigurnosti UN-a da je ovo ispunjeno u svakom kontekstu. Ostaje da se uradi još mnogo toga.

Pozivam sve da iskoriste ovaj trenutak kako bi osigurali daljnju integraciju Bosne i Hercegovine u europsku obitelj.

Svi mi imamo odgovornost za mirnu i prosperitetnu budućnost novih generacija Bosne i Hercegovine. Dugujemo im ovu perspektivu!

Hvala vam.